

EXEGEZA LUI GHEORGHE GRIGURCU. CÂTEVA OPINII

Marta SEVERIN

Doctoranda Școlii Doctorale Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova. Asistent universitar în cadrul Facultății Transfrontaliere, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați. Domenii de preocupare: literatura română. Publicații științifice: *Termeni și expresii latine, franceze, engleze și germane în scrierile lui Gheorghe Grigurcu* (2023); *Poetul există înainte de criticul Gheorghe Grigurcu* (2023); *Gheorghe Grigurcu: spiritul critic și autocritic în evaluarea operelor literare* (2023); *Imaginarul acvatic în lirica lui Gheorghe Grigurcu* (2023).

Exegeza lui Gheorghe Grigurcu. Câteva opinii

Rezumat. Gheorghe Grigurcu este cunoscut în calitate de critic literar de poezie, în timp ce poezia a fost prima sa vocație. Identificăm marginalizarea poetului atât geografic, fiind izolat în „Amarul Târg” (Târgu Jiu), cât și literar, prin impunerea unor restricții malițioase: toate acestea plasându-l sub insigne suspiciunii. În ceea ce privește exegeza lui Gheorghe Grigurcu este oportun să inventariem selectiv câteva opinii aparținând criticilor literari contemporani sau scriitorilor care s-au afirmat și au valorificat statutul de critic literar, dar și de poet, așa cum s-a dorit a fi receptat însuși scriitorul Grigurcu. Dualitatea naturii scriitorului, de critic și poet, face imposibilă analizarea scindată a celor două vocații, fapt care impune cercetarea îngemănată a acestora. Nonconformist, incomod, atipic, redutabil polemist, spirit justițiar, coroziv sunt doar câteva dintre atributele definerii care reliefează personalitatea legitimată prin universul livresc. Pentru criticul literar, poetul, polemistul și autorul de aforisme cu același nume, a renunța la scris înseamnă a se denega pe sine.

Cuvinte-cheie: exegeză, poet, Gheorghe Grigurcu, critică literară, literatură română.

Gheorghe Grigurcu's Exegesis. Some Opinions

Abstract. Gheorghe Grigurcu is known as a literary critic of poetry, while the position of poet was the writer's first vocation. We identify the marginalization of the poet both geographically, being isolated in “Amarul Târg” (Târgu Jiu), and literary, by imposing some malicious restrictions: all this placing him under the badge of suspicion. Regarding the exegesis of Gheorghe Grigurcu, it is appropriate to selectively inventory some opinions belonging to contemporary literary critics or writers who have asserted themselves and capitalized on the status of a literary critic, but also a poet, as the writer Grigurcu himself wanted to be received. The dual nature of the writer, critic and poet, makes it impossible to analyze the two vocations separately, a fact that requires their twin research. Nonconformist, awkward, atypical, formidable polemicist, judicial spirit, corrosive is just some of the defining attributes that highlight the personality legitimized by the book universe. For the literary critic, poet, polemicist and author of aphorisms of the same name, to give up writing is to deny oneself.

Keywords: exegesis, poet, Gheorghe Grigurcu, literary criticism, Romanian literature.

Întâlnim o dificultate atunci când este vorba să-l plasăm pe Gheorghe Grigurcu într-o anumită generație de scriitori. După anul nașterii (1936) și după volumul de debut *Un trandafir învață matematica* (1968), acesta s-ar situa în generația '60 alături de Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Grigore Hagiu, Ana Blandiana ș.a. Însă Grigurcu refuză alăturarea cu aceștia, optând pentru asemuirea cu următoarea generație – '70. Existența propriu-zisă și creația literară nu se conciliază constant cu generația în care se află scriitorul: poetul Grigurcu zugrăvește un lirism distinct. Din acest motiv, identificăm ca indispensabilă o afirmare a exegeților literaturii române care pot confirma locul pe care-l ocupă scriitorul și gradul de difuzare a creației sale poetice și critice.

Confruntându-l cu poezii recunoscuți și remarcați de societate, poetul Nicolae Coandă îl intitulează pe Gheorghe Grigurcu – un „Anti-Narcis”, ctitorind contestările subînțelese din activitatea și viața acestuia, semnalând că „nu strălucește pe moment, nu face pact cu diavolul și nu trage poezia sa la curțile puternicilor zilei. Nu pune poezia pe mesele celor care fac selecția după gustul epocii, nu participă la pocherul unde se stabilesc câștigătorii zilei. (...) Grigurcu are fibra solitarului care evită taberele ce împart «dreptatea și adevărul». Nu a dorit să se impună cu orice preț, iar acest lucru costă în România. (...) Nu a mai fost luat în calcule de cei care făceau jocurile politicii literare” [1, p. 16].

Pentru criticul Paul Aretzu, poetul Grigurcu și-a format imaginea unui „neobosit reflector cultural al existentului, preocupat să transforme în gândire poetică, aforistică sau critică ceea ce receptează sau asimilează. Totul este trecut printr-un filtru de mare rafinament, fiind procesat cu asiduitate, căpătând personalitate, distincție intelectuală, finețe, armonie, sagacitate” [2, p. 7]. Adevărul este revelat apelând la un limbaj impresionabil fiind juxtapus limbajului poetic. Complexul adevărului, de care „suferă” criticul, este, conform scriitorului Aretzu, apărarea sa împotriva „impostorilor, ignoranților, complicității muțeniei” [2, p. 7]. Tot el accentuează crezul și principiul etic și critic regăsit în cartea

lui Gheorghe Grigurcu, *Jurnalul lui Alceste*: „Vai de spiritul critic ce nu se sprijină pe adevăr, vai de adevărul ce nu se sprijină pe spirit critic!”. Nonconformistul poet și critic refuză să urmeze normele impuse de regimul acelor vremuri și își aprobă sentința de a fi un exilat intern care nu are altă opțiune decât cea de a scrie o operă „vie, fascinantă, imagine a unei gândiri pătrunzătoare, de mare concizie, împărțindu-se între inteligență, culturalitate, sapiențialitate”, stabilește Paul Aretzu [2, p. 7].

Poetul și criticul literar Barbu Cioculescu îl distinge pe Gheorghe Grigurcu ca pe un critic caracterizat de luciditate și un curaj deosebit, în viața și activitatea căruia a primat adevărul: „A se situa împotriva curentului, așa-zis apolitic, pretinzând uitarea, în locul actului de justiție, care în arte se manifestă prin oprobriu, a fost sarcina neabătută pe care istoricul literar și-a asumat-o, din îndepărtatul lui foișor, din acel amar târg, ce face din el un exilat, o voce încă mai singulară” [3, p. 4]. Creația lirică a scriitorului presupune existența unui patetism culant în semnificații profunde. Poetul Barbu Cioculescu definește tipul de lector recomandabil poemelor care aparțin lui Gheorghe Grigurcu: „În această lume i se cere celui căruia i se adresează poetul (Gh. G.) să fie adeptul Adevărului, al celui Adevăr înfășurat în frunzișul unui început de lume” [4, p. 4].

Constantin Trandafir mărturisește că sunt multe lucruri care separă ideile sale de cele ale lui Gheorghe Grigurcu – acest „scriitor cu totul atipic” [5, p. 17]. Însă el recunoaște natura polidimensională a scriitorului ca poet, critic, dar și capacitatea inalienabilă de a stăpâni literatura „de frontieră: jurnal, interviuri, aforisme”. Latura polemică a scriitorului se reliefează în controverse, transformându-l în „spadasin tranșant. (...) Gheorghe Grigurcu e un soldat. Ethosul, rectitudinea, verticalitatea sunt cuvintele – stări pe care le reclamă cu patos. Și i s-au atribuit ca fiind calități indiscutabile” [5, p. 17]. Criticul și istoricul literar Constantin Trandafir conchide articolul său astfel: „Gheorghe Grigurcu scrie fulgurant, aforistic, nuanțat și sugestiv, neologistic, dar nu pedant, un stil intelectualist, de o

mobilitate care nu lasă a se vedea cât de grijuliu și de elaborat este în realitate” [5, p. 17].

Sociologul și criticul literar Adrian Dinu Rachieru evocă numele lui Gheorghe Grigurcu în cel puțin șapte articole din diferite reviste literare. „Deși fragil, de o civilitate fără cusur, Gheorghe Grigurcu «beneficiază» de imaginea unui «dur», construită, e drept, și cu largă-i complicitate. «Căpcăunul» Grigurcu trăiește, de fapt, în poezie” [6, p. 99-102]. Creația sa lirică, deși sortită adesea sertarului, postează în obscuritate, spre deosebire de activitatea critică prolifică și cadențată. „Poetul, aparținând celui de-al doilea val șaizecist, a evadat din serie, aflându-și nișa chiar de la start (1968); nici metodolog, nici ideolog, ignorând producția romanescă, criticul a rămas, și el, credincios predispoziției artiste, cercetând fluxul editorial prin grila stilistică, punând la lucru papilele estetice.” Întrebarea care nu poate fi eludată primește, parțial, dezlegare în concluzia articolului: „Incomod, însingurat, insistent, îmbibat de livresc, redutabil polemist, cu frustrări existențiale, spirit vibratil, impresionist în descripție, calofil în scriitură, radical în judecăți, «exilatul» de la Târgu Jiu trăiește această dramă, acutizată de reticențele (nu puține) față de poet” [6, p. 102]. Același Rachieru extinde considerația sa față de criticul și poetul Grigurcu afirmând că viața literară nu este venerată de celebrul critic, ci doar atașamentul față de literatură este cel care interesează. Cititor pasionat, cu privire formată și pregătită pentru zelul critic și vocația poetică, Gheorghe Grigurcu „și-a găsit demult locul în literatura noastră. Cu acuitate perceptivă și rafinement stilistic, domnia sa rămâne neclintit de veghe în foisorul său din *Amarul târg*” [7, p. 76].

Exilatul din Târgu Jiu, Grigurcu coalizează în aceeași ființă două toposuri antagoniste: centrul și marginea cetății. Se regăsește în centrul ei prin poetizare încercând impregnarea idealului cu lumea și viața concretă. În tandem, scriitorul este la marginea cetății prin refuzul de a-i fi asigurat spatele de către vreo instituție vederoasă. Astfel, scriitorul „își asumă singurătatea, izolarea, turnul. (...) Grigurcu își permite să fie utopic, justițiar, radical, adesea, un don Quijote pe

ruinele unei lumi despre care nu știi dacă e în agonie sau într-o explozie de vitalitate” [8, p. 34], afirmă Mircea A. Diaconu.

Scriitoarea Magda Ursache făurește o tagrafie individuală a scriitorului Grigurcu pornind de la premisele elaborate de acesta în lucrările sale, expunere denumită *Decalogul intelectualului* (Gheorghe Grigurcu): 1) „Slujește-ți comunitatea de la antipodul Puterii. 2) Nu trișa cu principiile. 3) Nu vinde și nu te vinde. 4) Nu juca în partidă dublă. 5) Nu te descurca pe seama celui alt. 6) Nu minți în numele adevărului. 7) Nu-ți suspenda spiritul critic în folos personal. 8) Judecă-ți aproapele ca pe tine însuși. 9) Deosebește ideile de idoli. 10) Trăiește teandric” [9, p. 7].

Tudorel Urian punctează ideea că Gheorghe Grigurcu nu este genul de scriitor care lansează vocabile la întâmplare, ci își sistematizează ideile și le orânduiește pe fiecare la amplasamentul propice. Cu toate că există atitudini potrivnice activității de critic literar, Gheorghe Grigurcu acceptă să demonstreze logicitatea celor expuse anterior în scrierile sale și suscită contraargumente pentru a putea legitima partea corectă din cele afirmate de ambele părți. „Ne place sau nu, trebuie să recunoaștem că Gheorghe Grigurcu este posesorul unei mari conștiințe artistice, dublate de un ales spirit civic” [10, p. 5].

Istoricul și criticul literar Cristian Livescu constată că Gheorghe Grigurcu este un poet travestit în critic literar, care cu fiecare ocazie își actualizează viziunea consacrată poeziei prin însăși apariția textelor lirice. Pe bună dreptate, „fie și cu întârziere, poetul Gheorghe Grigurcu, decuplat de exeget, merită omologat ca atare în galeria decadenților noștri rafinați (de obicei amânați în receptare), dezgustători de mărfuri estetice fine, un virtuoz de nuanță contemplativă, ocolind erudiția și neputând scăpa de povara ei augustă” [11, p. 100].

În ciuda inferiorității și marginalizării pe care le simte scriitorul în toposul emblematic al Amarului Târg, nu se poate retracta timorarea simțită de cei care constată erupția scriitoricească infatigabilă a poetului și criticului Grigurcu. Atitudinea corozivă l-a clasat printre oamenii

problematici; cu toate acestea, veracitatea celor afirmate de acesta și lipsa concesiilor pe orice plan a inspirat încredere în judecățile sale. Sorin Lavric atestă aceste afirmații prin cuvintele: „Grigurcu e genul de ocnaș livresc care, atunci când scrie, se chinuie din cauza efortului de a scrie, iar atunci când nu scrie, suferă din cauza remușcărilor de a nu mai fi scris. O suferință întreruptă de rarele clipe când, prinzând o zi inspirată, trăiește euforia înaripată a expresiilor fericite. Un cărturar care, încheind un legământ cu sine, a ales să-și ducă viața înveșmântat în epitrahilul subțire al nuanțelor rare” [12, p. 2-3].

Pentru criticul Alex. Ștefănescu, scriitorul Gheorghe Grigurcu este o personalitate învrednicită de toată prețuirea în ceea ce privește spiritul polemic tranșant, față de care dă un pas înapoi, în calitate de adversar de idei. „În ceea ce mă privește, ori de câte ori am fost pe punctul de a începe o controversă cu el (negându-i, de exemplu, dreptul de a-i judeca din punct de vedere moral pe marii scriitori), am renunțat în ultima clipă” [13, p. 5]. Alex. Ștefănescu nu se încumetă să înceapă o bătălie ratată de la primordiu, ci intenționează să examineze evoluția polemistului Grigurcu din umbră, „așa cum obișnuiesc să mă uit la o fântână arteziană sau la un foc aprins pe câmp” [13, p. 5]. Reacția polemică nu este emanată din atitudini de antipatie sau resentiment față de alți scriitori, ci are fundamentul într-o conștiință chibzuită, mereu antrenată în destăinuirea adevărului. Gheorghe Grigurcu nu neglijează a-și releva toate opiniile proprii – acceptate sau nu de alții, fapt care atrage dușmănia multora, în timp ce lui Alex. Ștefănescu îi suscită admirația. Acesta din urmă nu poate decât să mărturisească că grație puterii sale de persuasiune „Gheorghe Grigurcu are dreptate chiar și când nu are dreptate” [13, p. 5].

O joncțiune aparte îi surprinde pe Gheorghe Grigurcu și Constantin Abăluță față de care contemporaneitatea a manifestat aceeași lipsă de receptivitate, conturându-se între aceștia o coeziune bizară, dar veridică. În opinia poetului Abăluță, Gheorghe Grigurcu epatează cu abilitatea sa immanentă de a reuni părți din imagini apte să reliefeze un spirit oprimat. Acest poet

eclipsat își pronunță considerația față de poezia lui Grigurcu apelând la o seamă de metafore: „Poezia lui Grigurcu este o carte aeriană, fără file, obținută prin înmănuncherea a sute de semne de carte. Poezia lui e un memento, o țintă de tir cu punctul central perfect perforat de miile de săgeți, un copac sferic care trece prin aer ca un bolid. (...) Gnostic și abisal ca un inter-regn, lirismul lui Grigurcu e greu de surprins și de suportat de cei cu prejudecăți, de cei ce nu au libertatea în sânge” [14, p. 7].

O distinctă amicitie s-a afirmat între Gheorghe Grigurcu și Traian Ștef, ambii poeți cu certitudine în afirmare și negare. Cel din urmă, cu aproape douăzeci de ani mai tânăr, a mers însoțit de colegul său, Călin, acasă la criticul Grigurcu pentru a obține o recenzie originală a unui volum de poezii, fapt adevărat prin adnotările criticului. Cu privire la acest episod, sensibilizat, Traian Ștef mărturisește: „Ne miram de seriozitatea adnotărilor, eram mândri că ni se acordase o așa atenție. (...) Fuseserăm luați în seamă! (...) Grigurcu n-a privit niciodată cu ușurătate lucrurile. E de o spiritualitate gravă. (...) Gheorghe Grigurcu are câte ceva și din expresionismul lui Blaga, și din obscuritatea simbolistilor și a modernilor, și din coarda bacoaviană, și din ochiul unor poeți contemporani francezi privind lucrurile. Dacă-l citești fără prejudecata preeminenței criticului, te recunoști cu plăcere în oximoronul existenței” [15, p. 11-13].

Pentru scriitoarea Ana Blandiana este dificilă zugrăvirea unui sumar al opiniilor personale despre poetul și criticul Gheorghe Grigurcu, cunoscându-l de la vârsta adolescenței ca poet, așa cum s-a și dorit a fi receptat. Cunoștința reciprocă a faptului de a scrie versuri a favorizat instituirea între cei doi a unui „cod secret care rămânea valabil chiar dacă nu știam să-l întrebuițăm [16, p. 12], afirmă scriitoarea, iar cu trecerea timpului nu s-a volatilizat acest sentiment. Ana Blandiana observă în poetul Grigurcu un inadaptat prezent într-o lume care nu era pregătită să-l primească. Mutarea dintr-un loc în altul (din zona Ardealului spre Târgu Jiu) „a adăugat încă un cerc de mister

inadecvării poetului la timpul și locul în care, prins ca într-un insectar, nu înceta să-și miște aripile” [16, p. 12]. Pentru scriitoare, Gheorghe Grigurcu este mai întâi poetul din vocația căruia derivă polemistul, notabilul critic și autorul de aforisme consacrat. Prețuirea Anei Blandiana față de Gheorghe Grigurcu transpare din mărturisirea sa: „Nu cred că există la această oră vreun nume care să fie mai prezent – prezent până la ubicuitate – în revistele și pe listele de apariții ale editurilor literare și totuși – un totuși atât de inexplicabil încât poate fi reproșat în egală măsură semenilor și Destinului – acest nume este ocolit de listele marilor premii, iar cel ce îl poartă (și îl va purta și în istoria literaturii) rămâne străin de viața scriitoricească și trăiește într-o lume paralelă celei literare” [16, p. 12]. În această lume paralelă, scriitorul Grigurcu nu concepe a se dispensa de scris deoarece aceasta ar însemna să-și repudieze însăși existența: „Trec prin clipe în care, excedat de oboseală, epuizat, am impresia că nu mai are rost să scriu, că nu voi mai scrie... Dar după ce mă remontez cât de cât, încerc nevoia de-a mă așeza din nou la masa de lucru, căci absența scrisului îmi creează un gol insuportabil, un simțământ torturant de inutilitate. Sisif deposedat de bolovanul său” [17, p. 45].

Personalitate polivalentă și de actualitate în revistele literare, Gheorghe Grigurcu ilustrează postura unui „soi de cavaler în contra morilor de vânt” cu un obiectiv bine definit al criticului care este prin „donquijotismul său care a încercat să eradicizeze nesimțirea proliferantă, să corecteze deviaționismele oculte, să purifice spațiul și timpul literaturii române de tombatere, de gogoși umflate artificial, de idolatrie suspecte, de poziționări în forță nemeritate, de dejecțiile demagogice ale unor publicații confiscate de foștii comuniști și securiști din liniile 2, 3 etc.” [18, p. 13], concluzionează istoricul literar Ion Popescu-Brădiceni. Tot acesta descoperă influența conjuncturală a alchimiei asupra scriitorului Grigurcu care concede particularitățile *Tabulei Smaragdina*, creația constituind o succesiune de „rugăciuni înălțate de eterogenitatea firii omenești către o instanță supremă ce

e dispusă, ca născătoarea noastră și ca arhetip al nostru, a ratifica o asemenea eterogenitate” [18, p. 13]. Confesiunile scriitorului Grigurcu se fac prin scris. Prin intermediul acestui mijloc autentic se depistează niște principii exegetice: „bunul simț, buna credință, nesupunerea, inconformismul, radicalizarea, onestitatea de fond, antitotalitarismul, raționalitatea vie. Condamna interesele ascunse cultivate până la saturație, oportunistele nesecate, carierismele dintre cele mai bătătoare la ochi, adularea celui ajuns deasupra din partea celui aflat încă jos, egoismul celui situat în vârf care dorește înghețarea lucrurilor și suprimarea brutală a discuției” [18, p. 13]. Istoricul Popescu-Brădiceni validează statutul autentic al lui Gheorghe Grigurcu, acela de însoțitor de drum, atent și etern format a face observații, promovând o regândire a anumitor criterii literare care, deseori, incomodează și epatează, însă având ca teme valori ce nu pot fi dezmințite.

Pentru criticul literar Liana Cozea, Gheorghe Grigurcu este un scriitor care are la dispoziție diverse mijloace care reconstituie ființa sa duală de poet-critic: „de la gravitate și seriozitate la umorul amar, de la altitudinea și generozitatea discursului critic până la lirismul evocărilor anilor copilăriei și ființelor tutelare” [19, p. 12], fiecare abordare dezvăluind o personalitate polivalentă și consacrată analizelor de adâncime. Începând cu propria persoană, căreia îi elaborează o fișă psihologică prin depoziția dezideratului autocunoașterii, Gheorghe Grigurcu reușește să se reconstruiască din interior spre exterior, raportându-se la etapa copilăriei ca fiind absolută și imperioasă în acest proces. Latura artistică este dominantă în scrierile poetului și criticului Grigurcu fiind o dovadă a eleganței livrăști, oferindu-i credit acestuia să fie remarcat ca un „poet profund înainte de toate, fiindu-i definitorie inteligența critică, reușind să depășească cercul strâmt al propriei individualități. Lucid, obiectiv, intens în judecățile sale critice, crede că «într-o lume pragmatică, uscată, rea, ei, poeții, creează insule ale unei idealități» (...) Înzestrat cu o inteligență sensibilă își este sieși cel mai acerb, neînduplecat dar nepărtinitor critic,

cu o autoritate, confirmată și reconfirmată de-a lungul anilor” [19, p. 13]. Neînduplecat se prezintă și când îi sunt adresate elogii diverse, constată criticul Liana Cozea, fiind imun la acestea, adoptând, deseori, un ton sarcastic, „cu o mare capacitate de a se obiectiva în autoevaluare” [20, p. 87]. Tristețea regăsită în volumele sale de creație lirică oferă claritate unei firi visătoare, emotive, punând în valoare și sarcasmul polemicii în care este angrenat Gheorghe Grigurcu. „Dorința de a-și înțelege destinul asumat, impusa izolare dă seamă de lecturile sale extrem de variate, de vasta sa cultură, dar și de dorința de a cunoaște natura umană, pe aceea a semenilor săi, atât de neasemenea lui” [20, p. 89], motiv pentru care își cumpănește selecționarea însoțitorilor de drum și apelează la imixtiunea râsului și ironiei „salvatoare în momentele de amărăciune, înviorându-l pe scriitorul pentru care tovarășia ființelor necuvântătoare, a patrupedelor devotate și a celor cu fine modulări de răsfăț adesea este mult mai prețioasă, benefică în ultimă instanță, decât a semenilor săi” [20, p. 89]. Liana Cozea susține ideea solitudinii în scris a poetului Grigurcu ca unic remediu sufletesc pentru izolarea impusă malițios.

Printre cei care și-au exprimat opinia în scris despre persoana sau opera lui Grigurcu se numără și criticul literar Emanuela Ilie, care remarcă volumul incomensurabil de versuri în care se conturează o învederată definiție a sine-lui creator. Cărțile de versuri reflectă o atitudine auto-pansivă, ce mizează pe vultele creatoare de lumi noi și sensuri noi atribuite acestora. Sensurile valorizatoare oferă vitalitate și originalitate artei scriptice. Criticul remarcă o „poetică a distilării până la esență, vizibilă în aproape fiecare carte a sa, care îi pune în valoare excepționalul simț apoftegmatic, dar și capacitatea la fel de rară de a revela frumusețile sibilnice ale universului [21, p. 73]. Se poate semnala o desime a evocării memoriei „care condensează esențele, transformându-le în miracol de semn poetic sau, mai general, artistic. În fapt, s-ar putea spune că, la polul ei de maximă intensitate ideatică, poezia criticului râvnește să distileze nu numai amintirile cele mai de preț ale indi-

vidului, ci și memoria generică, aceea a ființei aflate, prin creație, într-o neostoită căutare a sensului. Care, cel puțin uneori, provine din / este îndatorat Ființei” [21, p. 74].

Viziunea exegetilor cu privire la activitatea de poet și critic a lui Gheorghe Grigurcu surprinde și valorizează profunzimea zelului creator, conturând tipologia unui scriitor fisionat și zbuciumat de complexul adevărului. Scriitorul Grigurcu, imun la a face compromis, este critic cu propria-i creație, stabilind în același timp o notă dominantă în scrierile sale, care constă din eleganță, precizie și sensibilitate. Parcurgând exegeza lui Gheorghe Grigurcu asupra căreia s-au afirmat nume notorii de istorici și critici literari, putem susține că acesta ocupă un loc însemnat în literatura română.

Note și referințe bibliografice:

1. Coande, Nicolae. *Un Anti-Narcis – Gheorghe Grigurcu*. În: „Acolada”, An 6, nr. 9 septembrie, 2012.
2. Aretzu, Paul. *Gheorghe Grigurcu, la aniversare*. În: „Confesiuni”, An. 4, nr. 35, iulie, 2016.
3. Cioculescu, Barbu. *Piciorul delicat al Muzei*. În: „Acolada”, An. 13, nr. 3, martie, 2019.
4. Cioculescu, Barbu. *Binemeritata cunoaștere: pentru Gheorghe Grigurcu*. În: „Luceafărul”, nr.35/10 oct. 2001.
5. Trandafir, Constantin. *Confesiunile domnului Grigurcu*. În: „Ateneu”, An 47, nr. 4, aprilie, Bacău, 2010.
6. Rachieru, Adrian Dinu. *Gheorghe Grigurcu, poetul*. În: „Convorbiri literare”, An 149, nr. 11, noiembrie, 2015.
7. Rachieru, Adrian Dinu. *Gheorghe Grigurcu, poetul critic*. În: „Convorbiri literare”, An 146, nr. 7, iulie, 2012.
8. Diaconu Mircea A. *Gheorghe Grigurcu, locuirea în chip po(i)etic*. În: „Convorbiri literare”, An 150, nr. 10, octombrie, 2016.
9. Ursache, Magda. *Mărturii și mărturii diaristice (II)*. În: „Acolada”, An 9, nr. 9 (nr. 11) noiembrie 2015.
10. Urian, Tudorel. *Gheorghe Grigurcu par lui même*. În: „România literară”, An. 36, nr. 12, 26 martie, 2003.
11. Livescu, Cristian. *Gheorghe Grigurcu, poetul travestit în critic literar*. În: „Convorbiri literare”, An 150, nr. 5, mai, 2016.
12. Lavric, Sorin. *Un meticulos*. În: „România literară”, An. 43, nr. 9, 19 martie, 2010.
13. Ștefănescu, Alex. *Lupta cu ineptia*. În: „România literară”, An. 34, nr. 4, 31 ianuarie, 2001.

14. Abăluță, Constantin. *O prietenie implicită*. În: „România literară”, An. 34, nr. 18, 9-15 mai, 2001.
15. Ștefan, Traian. *Cărțile prietenilor*. În: „Revista Familia”, An. 41, nr. 1, ianuarie, 2005.
16. Blandiana, Ana. *Gheorghe Grigurcu, între lumea literară și istoria literaturii*. În: „Ramuri”, nr. 4, aprilie, 2011.
17. Grigurcu, Gheorghe. *O provocare adresată destinului. Convorbiri cu Dora Pavel*. Satu Mare: Editura Pleiade, 2009.
18. Popescu-Brădiceni, Ion. *Gheorghe Grigurcu. Opinii, în genere, inconfortabile*. În: „Confesiuni”, An. 4, nr. 35, iulie, 2016.
19. Cozea, Liana. *Secretul individualității” la Gheorghe Grigurcu*. În: „Acolada”, An. 5, nr. 6, iunie, 2011.
20. Cozea, Liana. *Proiectul meu de viață? Viața însăși!* În: „Familia”, An. 55, nr. 4, aprilie, 2019.
21. Ilie, Emanuela. *Un izvor bolborosind înăuntrul termometrului*. În: „Convorbiri literare”, An. 150, nr. 4, aprilie, 2016.

*Articolul este elaborat în cadrul Programului de Stat 20.80009.0807.19 *Cultura promovării imaginii orașelor din Republica Moldova prin intermediul artei și mitopoeticii*.